

BIBLIOGRAFIE

DRAMA EN THEATER EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND

Annick POPPE
Afl levering 59

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

ARTEEL (Roger), BENOY (Peter), VAN KOGELENBERG (Ingrid), VAN LIMBERGEN (Gerd), *Theater Zuidpool 1991-2001*, Antwerpen: Theater Zuidpool, 2001, 172 p. (ISBN 90-80353-02-1).

BOULANGÉ (F.), *Zij zongen in de Koninklijke Schouwburg. Uit de geschiedenis van de Koninklijke Schouwburg (Théâtre Royal Français de la Haye) 1804-1863*, Amstelveen, 2001, 209 p. (herziene en uitgebreide druk).

DE BRUIN (Hanne M.), *Kattaikuttu: the Flexibility of a South Indian Theatre Tradition*, Groningen: Forsten, 1999, 410 p. (ISBN 90-6980-103-5).

ERENSTEIN (Rob), *Een eeuw Nederlands toneel. Tussen traditie en vernieuwing*, Amsterdam: Theater Instituut Nederland, 1999, 30 p. (Hunningher-lezing gegeven op 15 februari 1999 in het Theater Instituut Nederland).

Nederlands Theaterjaarboek 2000-2001, Amsterdam: Theater Instituut Nederland, 2001 (ISBN 90-5860-133-1).

TAIT (Peta), *Body show/s. Australian viewings of live performance*, Amsterdam: Rodopi, 2000, 248 p. (ISBN 90-420-1483-0).

VAN DUIN (Leen), *Plandocumentatie theaters*, Delft: DUP Blue Print, 2000, 99 p. (ISBN 90-407-1998-5).

b. artikels in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

AGTERBERG (Ries), "Een webtour met Joost van den Vondel", *Literatuur*, 18(2001), nr. 3, pp. 147-149.

Interessante internetsites over Nederlandse literatuur en toneel vinden we o.a. bij de Leidse opleiding Nederlands (www.let.leidenuniv.nl/Dutch/dutch.html), met

o.a. het ambitieuze project Census Nederlands Toneel (Ceneton) voor toneelteksten en de digitale bibliotheek Nederland (www.dbnl.org), met teksten, biografieën en hyperlinks. De beste site echter wordt bijgehouden in Wenen (ned.univie.ac.at/index.htm) en bevat o.m. een thematische rondleiding over Vondel.

ANDRIESEN (Pieter), "De bewogen stijl van Monteverdi", *Muziek & Woord*, juli 2001, pp. 12-13.

Claudio Monteverdi heeft de faam de uitvinder te zijn van de 'stile concitato', de bewogen stijl, die toelaat aan tegenstrijdige passies een muzikale vorm te geven, een mogelijkheid die de bestaande 'stile molle' en 'stile temperato' niet boden. Een voorbeeld hiervan is *Il combattimento di Tancredi e Clorinda*, gebaseerd op scènes uit *La Gerusalemme Liberata* van Torquato Tasso en waarin het gaat om oorlog, smeekbede en dood.

ARNDS (Peter), "Translating a Greek myth: Christa Wolf's *Medea* in a contemporary context", *Neophilologus*, 85(2001), nr. 3, pp. 415-428.

Nadat ze vroeger al *Kassandra* (1983) tot een roman bewerkte, deed Christa Wolf recent hetzelfde met *Medea*. Het gaat hierin niet langer om het individuele conflict tussen Medea en Jason, maar om de onverenigbaarheid tussen Colchis en Corinthe (in verband gebracht met het conflict tussen Oost- en West-Duitsland) en om de omzetting van een patriarchale mythe in een matriarchale, een element waartoe men in Euripides' tekst reeds een eerste aanzet vindt.

ARTEEL (Roger), "Regisseren is activeren. Herinneringen aan Jean-Pierre De Decker", *Et cetera*, 19(2001), nr. 78, pp. 63-65.

Uitgaande van de gelijkwaardigheid van auteur, regisseur en acteurs, slaagde de recent overleden Jean-Pierre De Decker er in zijn regies in de creativiteitsdrang van de spelers, die hij nooit in een keurslijf dwong, te stimuleren. Dit zowel bij Arca, dat hij samen met Jo Decaluwe leidde van 1968 tot 1973 (cf. *Kaspar* van Peter Handke en het debuut van Jan Decorte), bij de afdeling drama van de Vlaamse televisie (werk van F.X. Kroetz en Roger Van Ransbeek), als freelancer, bij het NTG en de KVS (Lars Norén) en vanaf 1997 aan de leiding van het N. T. G.

BERGÉ (Pieter), "Het jaar waarin Karel de Vijfde vergeten werd. Operaprogrammering in de Vlaamse Opera en de Munt 1990-2000", *Contra*, 1(2001), nr. 1, pp. 12-16;

FOCCROULLE (Bernard) - opgetekend door BERGÉ (Pieter). "Grensoverschrijding als artistiek en maatschappelijk credo", *Contra*, 1(2001), nr. 3 pp. 19-21 en CLÉMEUR (Marc) - opgetekend door BERGÉ (Pieter), "Van *Het Witte Paard* tot *Le Grand Macabre*. De operaprogrammering in de Vlaamse Opera", *Contra*, 1(2001), nr. 4, pp. 27-29.

Het publieke succes van de Vlaamse Opera en de Munt wordt, aldus Bergé, behalve door de kwaliteit van de enceneringen, mee bepaald door de opportunistische, door de subsidiërende overheid mee in de hand gewerkte conservatieve programmeringspolitiek. De sclerosering van het repertoire die dit meebrengt maakt dat er

onvoldoende ruimte blijft voor minder bekende werken uit het klassieke repertoire, terwijl tegelijkertijd het eigentijdse repertoire zodanig gemarginaliseerd raakt, dat de verdere ontwikkeling van het operagenre in het gedrang komt. In een reactie hierop benadrukt Bernard Focroulle het streven van de Munt naar publieksvernieuwing, o.a. via een verruiming van het repertoire, die toelaat de rijkdom en diversiteit van het genre aan het licht te brengen (een moderne interpretatie van de klassieker, speciale aandacht voor de twintigste eeuw, de creatie van nieuw werk van Boesmans, Dusapin, De Vries,...) Marc Clémeur van zijn kant heeft het over de enorme inspanningen die ondanks de achterstand ten opzichte van de Munt, waar de vernieuwing al veel vroeger begonnen was, samen met de zeer sterke budgettaire beperkingen, vanaf 1990 door de Vlaamse Opera werden geleverd. Het betreft hier o.a. de bijdrage tot de revival van de barokopera, de programmering van één hedendaags werk per seizoen, alsook projecten op langere termijn zoals de Puccini- en de Janáček-reeks, dit alles met aandacht voor de specifieke noden van het eigen publiek.

BOTS (Pieter), "Macbeth moordenaar. Als de zwarte duisternis over de mensenziel neerdaalt", *TheaterMaker*, 5(2001), nr. 7, pp. 36-38.

In april 2001 waren op verschillende podia erg uiteenlopende producties van Shakespeares *Macbeth* te zien, door drie generaties theatermakers gemaakt. Zo leek de Rotterdamse *Macbeth* - gekweld door een moordlust die buiten hemzelf wordt opgewekt - van Alize Zandwijk aan *Othello* denken, vertoonde, in contrast hiermee de Amsterdamse *Macbeth* van Gerardjan Rijnders veeleer de trekken van een denker (*Hamlet*) dan een doener, leek de Brusselse *Macbeth* van Ola Mafaalani in zijn uiteindelijke eenzaamheid met *Richard III* verwant. Dit terwijl in de drievoudige encensering van *Bloetwollefduivel* van Jan Decorte (regie Guy Cassiers) benadrukt wordt dat al in kinderen de kiem van het kwaad aanwezig is.

BRAEKMAN (W.L.), "Acteursrollen van een onbekend esbattement uit 1540", *Jaarboek 1999-2000 XLIX-L (Tweede reeks: nr. 41-42) van de Koninklijke soevereine Hoofdkamer van Rhetorica "De Fontaine" te Gent, 2001, pp. 133-149* (Rederijkers in en rond 1448. Bijdragen aan het colloquium naar aanleiding van de 550ste verjaardag van de officiële erkenning van De Fontaine, Gent, 12 december 1998).

In het 'manuaal' (hand-, kas- en dagboek) dat P. Verhasselt, pastoor van het Brabantse dorpje Mazenzele, bijhield, treft men een fragment (110 verzen) aan van een erg vroeg en elders onbekend esbattement (1540), geschreven in paarsgewijs rijmende verzen. Verder is ook merkwaardig dat de tekst, die zich afspeelt in een herberg, opgesplitst is in de rollen dan vijf van de acteurs, waarbij als geheugensteuntje telkens de laatste woorden van de tegenspeler vermeld staan.

BRULS (Willem), "Who is afraid of Giuseppe Verdi?" *TheaterMaker*, 5(2001), nr. 7, pp. 50-52.

Hoe geliefd de opera's van Verdi ook zijn, in de Europese Verdi-traditie is, zoals uit enkele recente producties blijkt, sprake van een crisis op het vlak van het inter-

pretatievermogen, zowel van zangers als regisseurs. Een van de redenen hiervoor is dat de nu verouderde en artificieel aandoende, maar zeer uitgesproken opvattingen van Verdi over de uitvoering van zijn werken, al te lang en te piëteitsvol zijn gevolgd, wat maakt dat een vernieuwende benadering, zoals al veel eerder met het werk van o.a. Mozart en Wagner is gebeurd, zich opdringt.

COIGNEAU (Dirk), "'Den Boeck' van Brussel. Een geval apart?", *Jaarboek 1999-2000 XLIX-L (Tweede reeks: nr. 41-42) van de Koninklijke soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fontaine" te Gent*, 2001, pp. 31-44 (Rederijkers in en rond 1448). De stichters van De Fontaine lieten zich wellicht inspireren door de Brusselse rederijkerskamer Den Boeck, opgericht in 1402, kort nadat in Parijs de Cour Amoureuse van zich liet horen. Kenmerkend voor deze Kamer, waarvan de leden te situeren waren in de nauw met het hof gelieerde stedelijke toplaag, was het ritueel van het referereinconcours, waarbij de nadruk lag op de collectieve productie van teksten. Het besloten karakter van Den Boeck, alsook de dominantie op het vlak van toneel van de Grote Gilde van de Kruisboogschutters, maakte echter dat ze te lang een kamer in de 'oude stijl' bleef en als dusdanig naar de achtergrond verschoof.

COLLEMAN (Timothy), "'Waer met nu meest elck Rymer soo pronckelyc pracht'. Antieke goden als sprekende personages in het rederijkerstoneel", *Jaarboek 1999-2000 XLIX-L (Tweede reeks: nr. 41-42) van de Koninklijke soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fontaine" te Gent*, 2001, pp. 95-132 (Rederijkers in en rond 1448).

Traden antieke goden als sprekende personages in het (ernstige) rederijkerstoneel vóór 1560 enkel op in stukken die hun stof ontleenden aan de klassieke Oudheid, na die datum duiken ze ook steeds meer in een niet-klassieke context op. Een toevloed van mythologische personages, die zich ook op andere culturele domeinen manifesteert en wijst op de doorbraak van het renaissanceïstische en humanistische gedachtegoed in de Nederlanden.

DARRAS (Katrien), "Het fluisteren van een Brussels gezelschap. Een kleine schets van de werking van Dito'Dito", *Ons Erfdeel*, 44(2001), nr. 4, pp. 604-606.

Sedert het begin van de jaren 1980, toen Willy Thomas en Guy Dermul zich lieten opmerken met een vrij intellectualistische, associatieve vorm van theater (cf. *Frans/z*, 1985), is Dito'Dito, bijna synoniem voor tegendraadsheid, een steeds prominenter plaats gaan innemen in de theaterwereld. Opmerkelijk hierbij is de ommezwaai die in 1994 plaatsvond, toen de groep zich, in samenwerking met het Franstalige transquinquennial, over de complexiteit en veelheid van talen en culturen in de grootstad Brussel is gaan buigen (cf. *Ja ja maar nee/Ah oui ça alors là, J'y suis resté depuis/En daar ben ik gebleven*).

Dossier: "Licht", *Etcetera*, 19(2001), nr. 78, pp. 10-51.

Met o.a. een wetenschappelijke benadering van het verschijnsel licht door Piet Van Duppen, een bijdrage van Eric De Kuyper over de lichtspektakels van Daguerre in

de belle-époque en van Jesper Kongshaug, lichtontwerper bij het Deense Hotel Pro Forma over zijn werk aldaar (o.a. *Operation Orfeo*), gesprekken met lichtontwerpers Jan Joris Lamers, Jan Versweyfeld, Thomas Walgrave, Luk Perceval en Mark Van Denessee, Harry Cole, Robrecht Ghesquière en Jean Kalman, en een e-mail-correspondentie tussen Matthew Maguire (New York) en Jim Clayburgh (Brussel).

Dossier: "Polemiek: De muziekkritiek in Vlaanderen", *Contra*, 1(2001), nr. 1, pp. 3-11. Gevolgd door DE BEER (Roland) - opgetekend door RUBENS (Véronique), "Elke kritiek is een zelfportret van de criticus", pp. 17-18 en BERGÉ (Pieter), "Heil aan de critici", pp. 45-46.

Een oproep van mensen uit de sector (o.a. Jerry Aerts, Bernard Focroulle, Wim Henderickx, Erna Metdepenninghen) tot een meer chauvinistische muziekkritiek, met minder aandacht voor het evenementsgehalte en de sensatiewaarde van een productie, en vooral voor een herwaardering van het kritische discours, met onafhankelijke recensenten die ook aandacht hebben voor het productieproces, de mensen en het verhaal erachter en die de grenzen tussen de genres weten te overschrijden. Gevolgd door bedenkingen van Roland De Beer van de muziekkredactie van *De Volkskrant* over de situatie in Nederland en over de functie van de kritiek, die tot taak heeft door te dringen tot het wezen van de muziek en van door Pieter Bergé verzamelde citaten van Hans Eisler, Paul Hindemith, Ernst Krenek en Kurt Weil over hetzelfde thema.

Dossier: "Terugblik", *TheaterMaker*, 5(2001), nr. 7, pp. 11-34.

Een terugblik op het seizoen 2000-2001 in Nederland, met aandacht voor toneel (vaak te afstandelijk, soms het publiek heel nabij), dans (een cross-over naar andere media), opera (te braaf, wars van elk experiment), jeugdtheater, cabaret, mime en muziek.

FIUMARA (Anthony), "Schoonheid en revolutie. Rondom Luigi Nono's *Al gran sole carico d'amore*", *Luister*, juli-augustus 2001, nr. 7-8, pp. 62-65.

Toen rond 1960 de seriële muziek haar vernieuwende kracht verloor, stelde - net als Stockhausen en Berio - Luigi Nono de zingbaarheid weer centraal in zijn werk, waardoor ook een belangrijke verbinding naar het buitenmuzikale, politieke engagement kon worden gelegd. Men kan hierbij verwijzen naar *Intolleranza 1960*, *La fabbrica illuminata*, over de levensomstandigheden van de fabrieksarbeiders en *Al gran sole carico d'amore* (*Onder de grote zon met liefde beladen*), een echte collectieve productie, waarin momenten uit de geschiedenis van het communisme met elkaar worden verbonden.

JANSSEN (Paul), "Van kosmopoliet tot Vlaming. Het nationalisme van Peter Benoit in perspectief", *Mens en Melodie*, 56(2001), nr. 4, pp. 124-128.

Nadat Peter Benoit in 1863, na het mislukken van zijn operaplannen, ontgoocheld uit Parijs was teruggekeerd, slaagde hij erin om via het componeren van talrijke liederen op een Vlaamse tekst, een grote groep mensen bewust te maken van hun

eigen traditie en hen aldus opnieuw bij de amateurkunsten te betrekken. Een beschavingsopdracht, die van groot pedagogisch inzicht getuigt.

- JANSSEN (Paul), "Advocaat van de Nieuwe Eenvoud", *TheaterMaker*, 5(2001), nr. 7, pp. 40-43 en "Een boek tot vlees geworden. Alexander Knaifels *Alice in Wonderland*", *Mens en Melodie*, 56(2001), nr. 5, pp. 164-167.

De Russische componist Alexander Knaifel (1943), die zich van meet af aan heeft gebogen over de relatie tussen muziek en theater (*Chapter Eight*), behoort tot die richting die men de Nieuwe Eenvoud of het Nieuwe Spiritualisme is gaan noemen en waartoe 'bekeerde' avant-gardecomponisten uit het voormalige Oostblok (cf. Gorecki) behoren. Zijn recente *Alice in Wonderland*, een reflectie in veertien scènes op het meesterwerk van Lewis Carroll, is dan ook een veellagige bron van vreugde en verwarring, magie en geluk, die van een enorme klankrijkdom getuigt.

- LANDAU (Aaron), "'Let me not burst in ignorance'. Skepticism and anxiety in *Hamlet*", *English Studies*, 82(2001), nr. 3, pp. 218-230.

Onwetendheid en verwarring liggen aan de basis van de handeling in *Hamlet*, waarin het hoofdpersonage al van bij de beginscène met de geest, getuigt van de beperktheid van de menselijke kennis, die in deze tijd van religieuze onzekerheid (de reformatie) door de contemporaine sceptici werd verwoord. Dit in een stuk waarin Horatio's taak erin bestaat het nieuwe bewind van Fortinbras te helpen legitimeren, wat leidt tot een corrosie van morele en religieuze principes, die enkel de politieke, militaire macht intact laat.

- MAECKELBERGH (Lucrèce), "Klokken en spoken", *Muziek & Woord*, september 2001, p. 21.

Maurice Ravel schreef operageschiedenis met twee moeilijk te ensceneren eenakters, die op de rand van het fantastische balanceren. Het betreft *L'heure espagnole*, (1911) waarin klokken en automaten een menselijke functie krijgen en *L'enfant des sortilèges* (1925), een complex werk over de liefde tussen moeder en zoon en het verlies van de onschuld, waarin dieren en dingen spreken.

- MOSER (Nelleke), "'Adieu, o alderschoonste rosier'. Afscheid van vrouwe rhetorica", *Spiegel der Letteren*, 43(2001), nr. 3, pp. 224-233 ('De rhetorische in vele manieren'). Lezingen bij het afscheid van Marijke Spies als Hoogleraar Oudere Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam - Gastredactie Henk Duits en Ton Van Strien).

Het saet van Rhetorica, geschreven in de tweede helft van de zestiende eeuw door Michiel Reygersz. uit Gouda, heeft een grote actualiteitswaarde. Deze moraliteit past immers in de traditie waarin de waarde van de retorica - een bijdrage leveren tot een betere maatschappij - wordt beklemtoond, een verwerpen van de zuivere 'technische' visie erop, die past in het hedendaagse debat over betekenis en inhoud van de retorica.

MOSER (Nelleke), "Een lege plek om te blijven. Rederijkers in Zeeland en Holland vóór 1500", *Jaarboek 1999-2000 XLIX-L (Tweede reeks: nr. 41-42) van de Koninklijke soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fonteine" te Gent*, 2001, pp. 45-76 (Rederijkers in en rond 1448).

Op grond van strikte criteria zijn in de noordelijke gewesten pas vanaf 1480, met name in Zeeland, sporen van rederijkerij te vinden. Dit neemt niet weg dat nog voor het einde van de eeuw alle mogelijke rederijkersactiviteiten, zoals het meewerken aan intochten, opvoeringen van wagenspelen, organiseren van wedstrijden over zowel Zeeland als Holland waren verspreid.

NIJHOF (Jos), "Le soleil pour projecteur: le théâtre en plein air aux Pays-Bas", *Septentrion*, 30(2001), nr. 3, pp. 41-47.

Vooraf in het katholieke deel van Nederland kent sinds de jaren 1930 het openluchttheater een verrassende populariteit (cf. ensceneringen van werk van Jan Engelman, Gabriël Smit en Henri Ghéon). Na een terugval in de jaren 1960 en 1970, toen heel wat theaters verdwenen, trad vanaf het midden van de jaren 1980 een onverwachte renaissance in. Dit vooral in kleinere steden, zoals Hertme in Overijssel, Diever in Drenthe en Jorwerd in Friesland, maar ook in grote zoals Amsterdam (Theater Het Amsterdamse Bos (met recent *De Magie van het Kwaad* van Oscar Van Woensel)).

RAMAKERS (Bart), "Tonen en betogen. De dramaturgie van de Rotterdamse spelen van 1561", *Spiegel der Letteren*, 43(2001), nr. 3, pp. 176-204 ('De rhetorische in vele manieren').

Wanneer men structuur (de techniek van het wisselend perspectief, prologen en epilogen die het hoofdspel omkaderen, het spel-in-een-spel, de personificaties) en enscenering (de vele compartimenten van het toneel met o.a. commentaar in scènes-apart van de sinnekens vanaf de zijanten) bestudeert van de spelen die in 1561 in Rotterdam te zien waren, dan blijkt hieruit de idee, klassiek van oorsprong, van het 'theatrum mundi', de wereld als een toneelspel en het toneelspel als spiegel van de wereld. Gesteund door de analyse van de retorisch-argumentatieve en dramatische structuur, plaatst deze vaststelling het zinnespel in de traditie van het humanisme en het renaissancetoneel.

RUIJGH (C.J.), "*Le Spectacle des Lettres*, Comédie de Callias (Athénée x 453c-455b), avec un excursus sur les rapports entre la Mélodie du chant et les contours mélodiques du langage parlé", *Mnemosyne*, 54(2001), nr. 3, pp. 257-335.

Omstreeks 453 v. Chr. schreef de komische dichter Callias zijn *Spektakel der letters*, waarvan slechts een drietal fragmenten bewaard zijn gebleven. Wat aanschouwelijk wordt gemaakt is een les in de basisschool, waarin de leraar de vorm en waarde van de letters van het oostelijke Ionische alfabet (elk koorlid staat voor een van de vierentwintig letters) aanleert.

SCHENKEVELD-VAN DER DUSSEN (M.A.), "Ut pictura poesis? De paragone tussen dicht- en schilderkunst bij Jan Vos en Jan Six van Chandelier", *Nederlandse letterkunde*, 6(2001), nr. 2, pp. 101-112.

Waren tijdens de Nederlandse Gouden Eeuw kunstenaars op financieel gebied nauwelijks elkaars concurrent, dit nam niet weg dat ze er soms een zeer verschillende kijk op de kunst op nahielden. Zo meende Jan Vos (*Medea*) dat zowel schilders als dichters de dubbele taak hadden de chaos die de mens omringt (het kwaad van oorlog en redeloosheid) te tonen en op die manier te proberen bedwingen, terwijl Jan Six van Chandelier beide kunsten als aan de aarde gebonden beschouwde, voor de mens alleen in God houvast zag.

SMITS-VELDT (Mieke B.) "Hollandse rederijders in hun strijd om een plaats op de Parnassus", *Spiegel der Letteren*, 43(2001), nr. 3, pp. 234-247 ('De rhetorische in vele manieren').

Toen in 1616 Petrus Scriverius, humanist uit Leiden, de Nederlandse rederijders verregaande onkunde verweet, kwam Job van de Wael, rederijker uit Vlaardingen, op voor de ernst van de poëtische ambities van zijn collega's. Wanneer we echter bijdragen aan negen wedstrijden, gehouden tussen 1595 en 1616 analyseren, kunnen we niet anders dan besluiten dat de rederijkerij als groep steeds verder gemarginaliseerd raakte, terwijl toonaangevende auteurs zich niet langer in kamerverband manifesteerden.

SOMERS (Maartje), "De macht van de recensent", *De Gids*, 174(2001), nr. 7, pp. 627-639 (thema: Het ongemak van de macht).

"Een recensent die aan het werk is, moet de ogen sluiten voor de gevolgen van zijn oordeel" (p. 639), een oordeel, dat hem een grillig en diffuus soort macht geeft, van het vol- of leegschrijven van een zaal tot het beïnvloeden van de beleidsmakers. Een macht, die kleiner wordt naarmate de kunst commerciëler is, kwetsbare, niet-commerciële kunstenaars de zo nodige aandacht kan schenken.

VAN BRUAENE (Anne-Laure), "Abel in eenighe const. Claey's vander Meersch, meesterschilder, en de jonge Fonteyne (1448-1476)", *Jaarboek 1999-2000 XLIX-L (Tweede reeks: nr. 41-42) van de Koninklijke soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fonteyne" te Gent*, 2001, pp. 77-94 (Rederijders in en rond 1448).

Het Gentse stedelijke eergevoel, dat de Gentenaars ertoe noopte niet onder te doen voor andere steden, lag aan de basis van de oprichting op 9 december 1448 van De Fonteyne. Wellicht doorslaggevend hierbij was de rol van Claey's vander Meersch, meesterschilder en nauw betrokken bij de stedelijke feestcultuur. Ook toen de kamer in 1476 een uniek vorstelijk privilege kreeg, kan worden gewezen op zijn rol als verzoener - in de vaak dubbelzinnige en snel weer verslechterende relatie - tussen stad en vorst.

VAN DE SANDE BAKHUYZEN (Willem), "De macht van de regisseur", *De Gids*, 174(2001), nr. 7, pp. 622-626 (thema: Het ongemak van de macht).

De taak van een regisseur, die zijn leiderschap telkens opnieuw moet verdienen, steeds ook zijn eigen grenzen moet verleggen, bestaat erin de ruimte te creëren die de medewerkers aan een productie nodig hebben om risico's te durven nemen. Dit terwijl hij er, via het nemen van de juiste beslissingen, tegelijk voor zorgt dat hun fantasieën de richting opgaan van een aanvankelijk nog niet helder omschreven eindresultaat, dat uiteindelijk het enige is wat telt.

VAN DEN DRIES (Luk), "Minder wit en minder grijs. Een nabeschuiving over het nieuwe kunstenplan", *Ons Erfdeel*, 44(2001), nr. 4, pp. 529-536.

Het Kunstenplan 2001-2005 van de Nederlandse staatssecretaris Van der Ploeg, streeft naar een dynamisch kunstenveld, dat alert inspeelt op de contexten waarin het opereert. Wordt hiertoe enerzijds geopteerd voor schaalvergroting (enkele groepen smelten samen), aan de andere kant krijgen ook kleinschalige initiatieven die zich richten op jongeren en allochtonen, een kans. Een vierjaarlijkse, bureaucratische doorlichting van de sector, die echter ook institutionalisering in de hand werkt en een bedreiging kan zijn voor de artistieke eigenheid.

VAN DER AA (Manu), "Frans Delbeke", *ZL*, 1(2001), nulnummer, pp. 46-51.

Hoewel Frans Delbeke (1980-1947) gedichten, een roman en toneelstukken schreef (o.a. *De vrek* en samen met Gerard Walschap *Lente* en *De vuurproef*) heeft hij zich voor de literatuur vooral verdienstelijk gemaakt als mecenas. Delbeke, die bovendien een prominente rol heeft gespeeld in de strijd om het Vlaamse Volkstoneel in 1924 en daarin de mening vertolkte dat J.O. De Gruyter te weinig aandacht besteedde aan het werk van Vlaamse, katholieke schrijvers, was in de daaropvolgende jaren enige tijd bestuurslid van het Katholiek Vlaamsch Volkstoneel.

VAN ENGEN (Max), "Tessa Lute 1951-2001", *TheaterMaker*, 5(2001), nr. 7, pp. 8-9.

Kenmerkend voor Tessa Lute waren de ideeënrijkdom van haar kostuumontwerpen, die een duidelijke leidraad aanreikten bij de enceneringen, gekoppeld aan haar vermogen de acteurs vertrouwen in te spreken (cf. haar ontwerpen voor Ivo Van Hove, Dora van der Groen, Koos Terpstra, Pierre Audi en recent nog voor *De Cid* (Toneelgroep Amsterdam) en *De Driestuiversopera* (Noord Nederlands Toneel).

VAN KERREBROECK (Koen), "Zoeken naar betekenis in de eenzame katoenvelden van Koltès", *Streven*, 68(2001), nr. 8, pp. 748-750.

Met *Dans la solitude des champs de coton* (1985) schreef Bernard-Marie Koltès (1949-1989) een erg filosofische theatertekst - de dialogen zijn eigenlijk lange monologische replieken - rond de ogenschijnlijk toevallige ontmoeting van twee naamloze personages, een blanke klant en een zwarte dealer, ergens in een schemerig niemandsland. Een veellagige tekst, die door Tom Van Bauwel (de bottelarij/KVS) o.m. door toevoeging van twee muzikanten als volwaardige medespelers, als een schitterend spel van toenaderen en afstoten werd geënceneerd.

VERVAECK (Bart), "Dans le ventre du boa: l'oeuvre de Peter Verhelst", *Septentrion*, 30(2001), nr. 3, pp. 13-17.

Is Peter Verhelst doorgebroken met de roman *Tongkat* (1999), zijn werk voor het theater (begonnen met *Maria Salomé*, Kaaitheater, 1997) heeft in niet geringe mate bijgedragen tot zijn succes. Kenmerkend voor zijn stijl is de combinatie van agressiviteit (cf. de vele metaforen ontleend aan ziekte en zelfmoord) met momenten van ontwapenende tederheid, dit in sobere, heldere zinnen, die een complexe wereld van schepping en destructie oproepen (*Red Rubber Balls*, Aars!).

ZONNEVELD (Loek), "Een reconstructie van de samenhang. Einar Schleef 1944-2001", *TheaterMaker*, 5(2001), nr. 7, p. 61.

Einar Schleef, die in 1976 uit de DDR naar de Bondsrepubliek "übersiedelte", ijverde sindsdien voor "die Rekonstruktion der Zusammenhang". Dit via projecten als *Mütter* (1986, naar Euripides en Aeschylus), het gecontesteerde *Wessis in Weimar* van Rolf Hochhuth (Berliner Ensemble, 1993) en *Sportstück* van Elfriede Jelinek (Wenen, 1998).

ZWITSER (Marcel), "Rachmaninov, vergeten operacomponist", *Luister*, 49(2001), nr. 7-8, p. 24.

Hoewel Rachmaninov, mee als gevolg van de omstandigheden, slechts drie opera's schreef, getuigde hij toch van een groot talent. Zijn jeugdwerk *Aleko* en de eenakters *Francesca da Rimini* (met een indrukwekkend helletafereel) en *De gierige ridder*, een opéra dialogué, op basis van een tekst van Poesjkin, bewijzen dit ten volle.

II. DRAMATEKSTEN

a. boeken

DUYNS (Don), *Meer toneel (Benny's Hill, De tunnelbouwers, Muf, On the road, Den Uyl of de vaandeldragers)*, Utrecht: Growing up in Public en Amsterdam: International Theatre & Film Books, 2001, 200 p. (ISBN 90-6403-596-2).

HERZBERG (Judith), *Laika*, Hasselt: Clavis en Amsterdam: De Harmonie, 2001, 21 p. (ISBN 90-6822-885-4) (uitgegeven ter gelegenheid van de oprichting van theatergezelschap Laika).

JANSEN (Jan-Jaap) en TER HEEGE (Ineke), *Victoria goes Wilde*, Monnikendam: Theatergroep De Kern, 200, 62 p.

KEULEN (Atze J.), *L. Annaeus Seneca 'Troades'. Introduction, text and commentary*, Leiden: Brill, 2001, 573 p. (ISBN 90-04-12004-1).

LANGENDIJK (Pieter), *Het wederzijds huwelijksbedrog*, toegelicht door Anne S. De Haas, Amsterdam: Querido, 2001, 168 p. (ISBN 90-214-0597-0).

LANOYE (Tom), *Mamma Medea*, Amsterdam: Prometheus, 2001, 123 p. (ISBN 90-446-0091-5).

LAUWAERT (Guido), *Hotel Don Juan*, Antwerpen: Fantom, 2001, 75 p. (ISBN 90-5495-524-2).

SHAKESPEARE (William), *Hendrik IV*, herschreven door Oscar Van Woensel, Amsterdam: Theater Het Amsterdamse Bos, 1999, 64 p.

SOECHOVO-KOBYLIN (Alexander V.), *Beelden van het verleden*, oorspronkelijke titel: *Kartiny prosjedsjego*, vertaald door Anne Prins, Leiden: Plantage, 2001, 287 p. (ISBN 90-73023-63-7).

Teksten Theater op Lokatie 4 (Don Duyns, *De laatste rit*; Ad van den Kieboom, *Indianenverhalen*; Moniek Kramer, *De erfenis van tante Koosje*), Breda: Stichting Theater op Lokatie, 2000, 109 p.

VERHELST (Peter), *Mind the gap*, Amsterdam: Meulenhof, 2000, 125 p. (ISBN 90-290-6839-6).

b. in tijdschriften

IMSIREVIC¹ (Almir), "Als dit een voorstelling was ... Muizenval", in: *Kreatief*, 35(2001), nr. 3-4, pp.28-43 (thema: Hedendaagse Zuid-Slavische Literatuur. Een oorlog voorbij).

VERHELST (Peter) en PERCEVAL (Luk), "Uit: Aars!/ Trou de balle", *Septentrion*, 30(2001), nr. 3, pp. 24-25 (vertaling Danielle Losman).